

Presentació

CARLES SANTACANA

PRESIDENT DEL CENTRE D'ESTUDIS DE L'HOSPITALET

Quan obrim un llibre que ens proposa algun tipus de relat o descripció de la història de l'esport tendim ràpidament a pensar que serà una obra més o menys amena, però segur que plena d'anècdotes. I això no es pensa en sentit pejoratiu. Al contrari, un llibre d'història econòmica o història política pot o no ser avorrit, però segur que és important, perquè parla de la història en majúscules; mentre que un llibre d'història de l'esport pot estar molt ben fet, però no deixa de parlar d'un aspecte menor, d'una curiositat més o menys divertida. Aquesta ha estat, i en molts casos encara ho és, una concepció força estesa. I naturalment, crec que injusta, com intentaré mostrar a continuació.

No hi ha cap mena de dubte que una de les novetats més importants que ha consolidat el segle xx ha estat la presència massiva de l'esport modern. L'esport és un dels elements que millor defineix el món contemporani i el concepte de modernitat. Un esport modern caracteritzat com a un tipus d'activitat física competitiva i reglamentada, amb un espai i una temporalitat construïts i específics, amb uns valors fonamentats en la moderna ètica burgesa i en la democratització, que dóna com a resultat unes institucions associatives, federatives i competitives precises i que neix i es desenvolupa en paral·lel al desenvolupament de les societats industrials. Aquest tipus de caracterització, fonamentada en els estudis ja clàssics de la moderna historiografia de l'esport europea i nordamericana, ens aparta d'unes altres tradicions d'estudi fonamentalment superades que partien d'una imprecisa visió de conjunt sobre el fenomen esportiu com a activitat físicolúdica, militar i religiosa, on el joc tradicional preindustrial, el torneig medieval o els rituals grecs clàssics s'equipararien al fenomen esportiu propi de les societats modernes. Lògicament, això ens porta a plantejar l'estudi històric de l'esport modern des de la perspectiva general de la història de la cultura i la societat, emmarcada en l'anàlisi de la formació i el desenvolupament del procés de modernització de les societats occidentals en la fase d'industrialització, urbanització i centralització de les institucions de poder modernes, amb tot el que aquest procés significà de massificació i democratització cultural. De fet, el fenomen esportiu modern s'ha d'estudiar en aquest context, com a un

producte sociocultural i una forma d'expressió del procés de modernització.

Sense cap mena de dubte, a la dècada de 1990 hem assistit a un important creixement i desenvolupament de la producció historiogràfica de l'esport a l'àmbit europeu. En aquest moment la història de l'esport comença a aparèixer ja com a una disciplina amb suficient entitat en el marc de la història social i cultural, i al mateix temps com a una subdisciplina en ciències socials de l'Educació Física. Aquesta progressió és òbviament molt desigual, especialment en funció dels diversos àmbits geogràfics. És notori, des d'aquesta perspectiva, el volum de treballs i publicacions aparegudes als últims anys a Gran Bretanya, Alemanya, França i Itàlia i, en menor mesura, a Portugal, Bèlgica o Espanya. En general aquesta dinàmica ha estat fruit d'un interès cada cop més gran per una explicació de la història més rica i complexa, que intenti incorporar tots els elements que defineixen la vida dels homes en societat. La novetat de la història social de l'esport ha plantejat la necessitat d'establir una metodologia per al desenvolupament d'una historiografia europea comuna sobre l'esport que encara és a les beceroles.

I tot això, com es fa? Doncs a partir d'estudis seriosos que contemplin aquest vessant social de l'esport, que no el situïn com a activitat aïllada, sinó tot el contrari, com a una d'aquelles imatges que la mateixa societat produeix. I els estudis poden prendre molts perspectives diferents: antropològica, sociològica, històrica. I dins d'aquesta darrera, els enfocaments poden ser, òbviament, molts. En el cas que ens ocupa, Enric Gil aborda aquesta evolució esportiva a través de l'anàlisi d'un cas local, el de l'Hospitalet, que esdevé important per ell mateix però, a més, representatiu del lent trajecte que la pràctica esportiva ha fet al nostre país fins a la seva democratització. Es tracta d'un cas local amb poca tirada a ser un lloc d'observació dels pioners o les gran avançades. Per contra, és un espai privilegiat per a valorar la distància entre la irrupció pública dels fenòmens esportius i la seva veritable extensió. Per exemple, una cosa es situar unes primeres curses ciclistes a Barcelona amb motiu de l'Exposició Universal del 1888 i l'altra poder parlar de l'extensió

del ciclisme. De la mateixa manera que una cosa és citar el Club Femení i d'Esports com a gran pas en la pràctica esportiva de les dones d'ençà del 1928, i una altra la generalització d'aquesta pràctica. En totes aquestes qüestions ens calen contrastos basats en l'extensió real d'aquests fenòmens, en una anàlisi d'història social per a la qual és imprescindible ubicar l'estudi de la història de l'esport en realitats socials diferents i paradigmàtiques. En aquest sentit, l'Hospitalet és una possibilitat d'avaluar aquest procés de democratització en un marc social obrer i de classes populars, pròxim geogràficament a una ciutat de Barcelona d'on s'importen novetats, però llunyana socialment.

A més del que significarà aquest estudi per a la història de l'esport a Catalunya, el treball de l'Enric Gil té una altra virtut. Ens ajudarà decisivament en la reconstrucció de la història de l'Hospitalet, una ciutat de la qual tenim una imatge contemporània fonamentada en les imprescindibles anàlisis econòmica i política, però que encara necessita dedicar molts esforços al coneixement de la seva història social. Sabem poc de l'evolució associativa, de les pràctiques culturals, lúdiques i festives. Ara, amb aquest llibre, comencem a posar, com diu l'autor, peces en un trencaclosques. Pel que fa a l'esport, segur que encara ens en faltaran algunes, tot i que segurament no ens en canviaran la imatge general, potser només ens la faran més nítida. Per al trencaclosques social, la història de l'esport contribuirà decisivament, perquè la societat s'organitza, malgrat tot, tossudament. Per això aquest llibre ens serveix també per analitzar el paper de les classes socials a la ciutat, per valorar els límits de la vertebració local, per tornar a pensar en la imatge i la identitat de la ciutat. Per tornar, en definitiva, a les grans preguntes per a l'Hospitalet del segle xx. Potser serviran per pensar en la ciutat del segle xxi.

Introducció

ENRIC GIL

PERIODISTA ESPORTIU

L'Hospitalet no ha prestat la suficient atenció a la preservació de la seva història esportiva. No hi ha estudis, investigacions, tesis ni, per suposat, llibres amb un tractament seriós i complet d'aquesta faceta de la vida de la ciutat. Només se'n poden trobar petites ressenyes i estudis sectorials no gaire acurats. Les entitats esportives tampoc no s'han preocupat, en la major part de casos, de salvaguardar el seu patrimoni. Sembla'com si, al llarg del temps i, tal com succeeix en d'altres llocs, l'esport i la seva història es tinguin com a element vital de segon ordre (per exemple, fins no fa gaire no va aparèixer la primera història de l'esport català). Crec, per la meua experiència, les meves conviccions i la meua professió que aquesta és una visió equivocada. L'esport ha estat un element vertebrador de la societat, tant en la seva vessant local com de país, i és un referent dins de l'evolució dels valors i les preocupacions de l'ésser humà al llarg dels últims segles: per la seva salut i el seu cos, en la lluita contra els límits (l'expressió moderna del *citius, altius, fortius* clàssic), com a forma de vehiculació de poder, en la conquesta del temps d'oci d'algunes classes socials, com a element d'identitat dels grups socials més variats (afeccions, ciutats o pobles sencers)...

Aquesta funció és prou important i té elements tan propis i característics que, de vegades, és difícil d'entendre que l'esport no hagi estat objecte amb major freqüència d'investigació seriosa, si més no fins fa poc temps. I l'esport és un element que, en una societat que està conquerint unes parcel·les d'oci cada vegada més grans, ha adquirit una importància i una extensió evidents.

L'Hospitalet ha participat de la història esportiva de Catalunya des de gairebé els inicis. La seva situació tan propera a Barcelona va permetre que els nous aires de l'esport hi arribessin ben aviat. Des dels primers anys d'aquest segle, a l'Hospitalet es van practicar, sobretot, les modalitats més populars: futbol, atletisme, ciclisme i, una mica més tard, basquetbol. I aquesta ciutat va formar part completament del seu temps pel que fa a aquesta matèria. Així, la primera trobada atlètica femenina de Catalunya va tenir lloc aquí, l'any 1930, i les primeres dones que es van fede-

rar a la Federació Catalana d'Atletisme segurament que eren d'aquesta ciutat. Unes altres dades, potser no tan espectaculars, també encaixen molt bé amb la dinàmica que es va viure a Catalunya al moment del naixement i el creixement de l'esport a Catalunya. Després, el peculiar desenvolupament de la ciutat va modelar també la seva història esportiva amb els propis camins. Tots aquests aspectes, però, han estat oblidats en la majoria de casos, o bé ni tan sols han perdurat en la memòria col·lectiva, tot i que són moltes vegades fets dels quals un grup social podria sentir-se prou orgullós. Segurament, la història d'al·luvió de l'Hospitalet (coneguda per tothom) té molt a veure en aquests sorprenents oblits. La nostra ciutat té actualment 254.000 habitants i s'hi practiquen més de 20 disciplines esportives, amb un primer equip de futbol (el Centre d'Esports L'Hospitalet) a la Segona Divisió B i un primer equip de bàsquet (el Club Bàsquet L'Hospitalet) a la Lliga EBA.

Quan vaig començar la meua investigació, cap al final del 1993, vaig tenir la convicció que era un bon moment per posar-se mans a l'obra. Primer, perquè ja hi havia una certa perspectiva històrica, ara que la ciutat ja ha avançat prou en la recerca de la seva pròpia identitat i ara que s'ha posat prou temps entremig del final del segle xx i els anys de les dues onades immigratòries. I segon, perquè em trobava en els darrers moments en què això ho podia fer amb alguna font viva de tots els períodes. Set anys després, potser això ja no hauria estat possible. Com a mínim, no ho és amb totes les fonts que jo he consultat, perquè malauradament hi ha persones que han col·laborat en aquesta recerca i algunes que hi surten reflectides han mort durant la seva realització i abans de la seva publicació. Són els casos de Lluís Salvador, Marcel·lí Farré, Emili Arnau, Juan Gimeno, Julián Español, Sergio Manzano... Que aquest modest tribut sigui per a ells.

També la curiositat va tenir la seva part de culpa per tirar endavant aquesta investigació. Curiositat sobre qui va començar a practicar esport aquí i per què. Han estat moltes hores de recerca per arxius, biblioteques, hemeroteques, fons i arxius personals, hores d'entrevistes, xerrades, lectures, trucades telefòniques, viat-

ges i desplaçaments... Hores impagables que he hagut de treure d'altres centres d'atenció. Hores, però, en què he arribat a tastar un bocí del que deuen sentir els descobridors de tresors, perquè de tal manera em sentia quan una peça trobada encaixava en els meus trencaclosques i aconseguia fer la llum a les meves conjectures.

És per tot això que vaig tenir la idea de retrobar la història de l'esport hospitalenc, des de l'inici fins a l'actualitat, emmarcant-la dins del seu context i explicant la funció que ha anat complint dins de la societat en cada moment, recuperant al mateix temps les figures anònimes que l'han configurada i que no han perdurat en la memòria col·lectiva. La mesura que he anat descobrint coses, també m'ha envaït un cert sentiment de justícia, de reconeixement de la tasca feta per milers i milers de pioners, afeccionats, esportistes, entrenadors i directius anònims... I, per sobre de tot això, ha anat creixent en tots aquests anys de recerca, una mena de ràbia continguda envers l'oblit del nostre passat esportiu i dels seus protagonistes més destacats. Gairebé ningú no recorda grans o petits noms de l'esport català i espanyol lligats a l'Hospitalet: Josep Boter, Joan Costa, Joan Salvador, Joan Pañella, Agustí Layola, Antoni Andrés Sancho, Julián Español, Joan Gimeno, Marcel·lí Maneja, Josep Quesada, Jordi Clarós... i tants d'altres. Figures que han posat el seu gra de sorra perquè l'esport hagi arribat on és avui dia. La ciutat que ha vist més de prop els seus èxits hauria de ser molt més generosa en el seu record. Si més no, i en definitiva, la millor sensació que em queda ara que el cansament s'acumula i es veuen els fruits d'aquesta feina és la d'haver permès que la Història (crec que amb majúscula) no els oblidí.

Abans que llegiu el que ve, uns advertiments. Primer, el meu objectiu ha estat recuperar el màxim de noms possible, per això veureu una gran profusió de noms i cognoms al llarg de les següents pàgines (especialment dels primers anys, en general fins al 1936, que són els que més fàcilment es poden perdre per sempre). Pot ser molt interessant mirar de trobar al llarg d'aquestes pàgines o bé als índexs finals, els familiars o els amics que sabeu que han fet esport a

l'Hospitalet. Potser els trobareu, si més no, aquesta era una mica la idea.

Segon, hi ha molts noms, però potser en falten. Tot i l'esforç que ha suposat aquesta investigació, és possible que m'hagi deixat algun nom important. Prego que m'excuseu i que entengueu la monumentalitat impossible d'una recerca total en aquest sentit.

Tercer, els documents que provenen de l'Arxiu Històric de l'Hospitalet, sobretot els de la secció de Correspondència de Secretaria han estat reordenats després de la meva consulta. Aquí els he ubicat allà on els vaig trobar. Actualment, però, han estat ordenats per l'any en què estan datats (en teoria s'haurien de localitzar encara amb més facilitat ja que abans estaven simplement com els havien apilat al seu dia).

Quart, aquest treball ha rebut el suport d'una Beca L'Hospitalet 96/97, de l'Àrea d'Educació i Cultura de l'Ajuntament de l'Hospitalet, que agraeixo a parts iguals, tant pel seu valor monetari com per la confiança en aquesta recerca que va significar. Tant de bo d'altra gent sentís també al just punt, la importància que té la recerca del nostre passat per tal de comprendre el present i per albirar el futur, també en l'esport. No podré oblidar mai el suport de la gent del Centre d'Estudis de l'Hospitalet, que no es pot pagar amb diners... I, per suposat, també han estat bàsics els ànims i la col·laboració de totes les persones que m'han donat informació. Vull que aquest llibre sigui un tribut per a tots. Tant de bo el resultat estigui a l'altura de la vostra confiança...